

Kansenversterkend Evalueren

Visietekst en referentietekst voor de pedagogische begeleiders van het VLP

De evaluatiepraktijk van een school is een spiegel van de missie van die school, een spiegel van haar opvoedingsproject.

Een lasalliaans geïnspireerd evaluatiebeleid wil voor alle leerlingen, in het bijzonder voor die leerlingen met bedreigde ontwikkelingskansen, optimale ontwikkelingsmogelijkheden voorzien door zorg te besteden aan de uitwerking van maximale leerkansen en door het creëren van kansen op succes.

Deze referentietekst drukt de visie uit van de begeleidingsdienst van het VLP voor de ontwikkeling van een evaluatiecultuur vanuit lasalliaans perspectief, zowel op niveau van het schoolbeleid als op leerkrachten- en leerlingenniveau.

Drie speerpunten voor de uitwerking van een kansenversterkend evaluatiebeleid:

Accent op de kwaliteit van het leerproces

Aandacht hebben voor het leerproces van de leerling via de evaluatie is vandaag een algemeen aanvaard basisprincipe. Het past in wat men de assessmentbenadering van leerlingenevaluatie noemt: niet enkel het resultaat beoordelen (het nastreven van ontwikkelingsdoelen en het bereiken van de eindtermen via leerplandoelen), maar eveneens een beoordeling van het doorgemaakte leerproces van de leerling, van de tussenstappen die tot het product moeten leiden.

Een klassieke evaluatie, die voornamelijk bestaat uit toetsen, is een zeer eenzijdige vorm van beoordeling van het leren van de leerling. Zo een evaluatie – ze is het resultaat van slechts enkele momentopnames - ontnemt aan alle leerlingen kansen. Wij pleiten daarom op de eerste plaats voor een evaluatieconcept dat een evenwicht beoogt tussen harde (vnl. toetsen en testen) en zachte (observatie, portfolio, zelf- en peerevaluatie,...) evaluatievormen. Hierdoor kunnen wij in onze rapportering aan leerlingen en ouders een gedetailleerde synthese bieden die oog heeft voor onze brede evaluatiepraktijk.

Summatieve evaluatie blijft een wezenlijk onderdeel van de brede evaluatiepraktijk. Ze vormt o.a. de basis voor het nemen van beslissingen over de schoolloopbaan van de leerling: bij het doorlopen van de verschillende fases van het zorgcontinuüm, bij de overgang derde kleuterklas – eerste leerjaar, bij het overwegen van zittenblijven, bij het al dan niet uitreiken

van het getuigschrift basisonderwijs,... Maar ze moet voldoende in samenhang gezien worden met het individuele leerproces van elke leerling. Elke summatieve toets bevat concrete handvatten om vanuit feedback het leerproces van de leerling feed forward te stimuleren.

Waar van toepassing vormt een kwaliteitsvolle permanente evaluatie of een degelijk uitgewerkte gespreide evaluatie de beste basis voor een kansenversterkende invulling van de evaluatiepraktijk. In een dergelijke benadering van evaluatie is het leerproces, de leerevolutie, minstens even zo belangrijk als het leerproduct. Dit uitgangspunt appelleert om binnen de eigen onderwijspraktijk bewuster doelgericht op weg te gaan, dit als basis voor een doelgerichte brede evaluatie.

Om 'kansenversterkend' te kunnen onderwijzen moeten we voor alles kunnen vertrekken van een valide evaluatie. Dit wil zeggen: een (summatieve) evaluatie die weergeeft of de leerling de basisdoelen bereikt heeft. Een belangrijke grondvraag is dus of wij via onze toetsing meten wat wij willen (en volgens de leerplannen moeten) meten. Voor ons betekent dit: in welke mate gaat onze summatieve evaluatie uit van het evalueren van de basisdoelen (ontwikkelingsdoelen en/of eindtermen) en zijn onze opdrachten relevant om dit na te gaan? Het belang van dit punt moet benadrukt worden. Inzicht hierin - via de evaluatie - laat ons immers toe om leerlingen gericht en dus beter te remediëren maar ook om hen finaal juister te oriënteren. Wij willen voluit gaan voor een evaluatie die het zelfbeeld van onze leerlingen opkrikt.

De evaluatie van het leerproces raakt vanuit onze visie aan twee wezenlijke objectieven van onderwijs:

Enerzijds kunnen aangeven welke evolutie de leerling doormaakt wat betreft zijn kennen (het cognitieve), zijn kunnen (vaardigheden), het toepassen van strategieën (inzicht) en de verwerving van attitudes.

Anderzijds inzetten op de 'verzelfstandiging' van de leerling in zijn leren. Verwerft hij een groeiend inzicht in eigen mogelijkheden en werkpunten (metacognitie en metacognitieve vaardigheden)? En daaruit volgend: neemt hij het eigen leerproces meer en meer zelf in handen (toenemende zelfsturing)?

Omwille van deze twee objectieven mag van leerkrachten verwacht worden dat zij, op basis van hun kritische zelfreflectie, de leerlingenevaluatie aanwenden om zowel leerinhouden als hun didactische aanpak bij te sturen. Dan legt evaluatie meteen ook de basis voor een onderwijs dat in zijn geheel meer kansenversterkend is.

Ons pedagogisch-didactisch handelen dient zich te richten op de realisatie van de basiscompetenties bij zoveel mogelijk leerlingen. Wij streven hierbij naar de totale harmonische ontplooiing waarbij alle aspecten van de persoonlijkheid aangesproken en ontwikkeld worden: het cognitieve, het motorische, het dynamisch-affectieve en het socio-emotionele.

Vandaar de nood aan een onderwijs- en evaluatiepraktijk die breed kijkt.

Accent op een brede kijk op leren en evalueren

Breed vooreerst doordat onze aanpak het gevolg wil zijn van een erkenning dat intelligentie een dynamisch gegeven is. Intelligentie van kinderen en jongeren groeit, verandert, evolueert, verbreedt, verdiept. Dat is de reden waarom wij best altijd een breed scala aan leervormen, leerstijlen en -inhouden hanteren. Leerlingen ontwikkelen op hun eigen tempo, op basis van hun capaciteiten, volgens hun mogelijkheden en beperkingen. We geloven in de positieve groei van elke leerling. Aan ons om ervoor te zorgen dat – door onze professionele begeleiding – onze leerlingen stapsgewijs vooruitgang boeken.

En dan zijn er uiteraard de effectieve leerlingenverschillen. Op basis van hun socio-economische status worden we geconfronteerd met ongelijke kansen bij leerlingen. Daarnaast merken we ook verschillen inzake talenten, interesses, leerstijlen,... Wij willen er bewust aandacht voor hebben om aan deze diversiteit tegemoet te komen door een gedifferentieerd aanbod. Dit omhelst zowel doelstellingen, werkvormen als evaluatie. Deze aanpak is niet enkel fairder ten gevolge van de verschillen tussen leerlingen maar het garandeert tevens een grotere validiteit van de evaluatie.

Vanuit onze opvoedingsvisie willen wij persoonsgericht tewerk gaan: voor elke leerling apart én actief (in dialoog met de leerling dus) op zoek gaan naar zijn/haar (andere) mogelijkheden, naar zijn/haar (andere) talenten. We herkennen hierin ook basisprincipes die eigen zijn aan het 'handelingsgericht werken'. Hier en daar zien we reeds voorbeelden van 'good practices' waarbij de evaluatie geënt is op een brede kijk. Deze initiatieven verdienen alle lof en willen wij vanuit onze begeleidingsdienst stimuleren in alle scholen van ons netwerk.

Breed evalueren betekent dan dat men zich beroept op een veelheid aan informatie, die de evaluatie van een verscheidenheid aan competenties, een verscheidenheid aan domeingebonden en domeinoverstijgende attitudes, een verscheidenheid aan talenten opneemt. De klassieke toets is dan nog slechts onderdeel van een ruimere evaluatiepraktijk. Het is van belang om dit op een realistische en haalbare manier te doen door deze evaluatievormen (portfolio, observaties, attitudeschalen, logboek, zelf- en peerevaluatie, ...) maximaal in het lesgebeuren te integreren.

Als evaluatie uitgaat van zo een 'bredere kijk' dan krijgen we niet alleen een ruimer en een meer valide beeld van de mogelijkheden van leerlingen, maar houdt onze evaluatiepraktijk voor minder sterke leerlingen ook kansen in om hun welbevinden en zelfbeeld te versterken.

Accent op transparantie en leerlingenbetrokkenheid

Ook in dit derde speerpunt herkennen wij aspecten van belang bij het handelingsgericht werken in de klas. Deze gelden evenzeer voor de evaluatie.

Een evaluatie is kwaliteitsvol op het ogenblik dat ze beantwoordt aan criteria zoals objectiviteit en betrouwbaarheid. Ook de transparantie van de evaluatie behoort tot deze kwaliteitscriteria. Maar ze is wellicht één van de belangrijkste voor wat betreft het bieden van kansen op succes. Transparant evalueren betekent immers dat alle leerlingen vooraf op de hoogte zijn van de evaluatiecriteria, zowel voor een degelijke persoonlijke voorbereiding als

voor de evaluatie zelf. Een transparante evaluatie vermindert de kans op 'verrassingen' omdat ze overeenkomt met het verwachtingspatroon.

Kansenversterkend werken houdt dan in dat we het een evidentie vinden om aan de leerlingen inzicht te geven in wat er precies geëvalueerd zal worden; welke de doelstellingen van de evaluatie zijn; welke criteria en beoordelingsstandaarden er gehanteerd zullen worden; hoe de evaluatie zal verlopen; welke hulpmiddelen er al dan niet gebruikt mogen worden; ...

We geven onze leerlingen echter pas écht kansen als we hen als actieve participanten meenemen in hun leer- en evaluatietraject. Dit kan bijvoorbeeld al bij het ontwerp van de evaluatie. Daardoor verhoogt ongetwijfeld de betrokkenheid op het eigen leerproces en de inzet ervoor. Wat dan weer het leerrendement positief kan beïnvloeden.

Leerlingen kunnen ook bij hun beoordeling zelf betrokken worden: bijvoorbeeld door de zelfevaluatie van de leerling te confronteren met de bevindingen van medeleerlingen of van de leerkracht. We willen ten slotte het belang van de feedback en de feed forward van de leerkracht benadrukken. Die kan voor elke leerling een basis vormen waardoor hij/zij het eigen leerproces zelf in handen kan nemen (zelfsturing), op voorwaarde dat die feedback aan leerlinggebonden leerdoelen gekoppeld wordt. Weten waarom men die fout heeft gemaakt, is een voorwaarde om eigen tekorten te kunnen bijwerken en om inzicht te verwerven.

Participatie van leerlingen in het evaluatiegebeuren, vergroot finaal de individuele ontwikkelingskansen van alle leerlingen. Ze worden immers aangespoord om zelf te reflecteren over de doelstellingen in hun leerproces en de weg ernaar toe.